
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Francesch Itxart, Bernat; Puigsech Farràs, Josep , dir. I Have a Dream. L'ideari de Martin Luther King a través dels seus discursos. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2024. 40 pag. (Grau en Història)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/302550>

under the terms of the  license



I Have a Dream. L'ideari de Martin Luther King a través dels seus discursos

Bernat Francesch Itxart

FACULTAT DE FILOSOFIA I LLETRES
GRAU EN HISTÒRIA
TREBALL DE FI DE GRAU

Tutor/a: Dr. Josep Puigsech Farràs

CURS 2023-2024

RESUM:

Aquest treball se centra en l'anàlisi de l'ideari de Martin Luther King Jr. (1929-1968) des d'un punt de vista polític, social i econòmic, així com la seva evolució. El mètode d'anàlisi s'ha basat en la convergència de fonts bibliogràfiques i primàries (discursos, llibres,...) per tal d'interpretar les aportacions i accions del reverend en el moviment dels drets civils, dins el context dels Estats Units d'Amèrica (EUA) de les dècades dels cinquanta i seixanta.

Paraules clau: Martin Luther King Jr., moviment dels drets civils, igualtat racial, justícia social, no-violència.

ABSTRACT:

This work focuses on the analysis of Martin Luther King Jr's ideology (1929-1968) from a political, social and economic point of view, as well as its evolution. The method of analysis has been based on the convergence of bibliographical and primary sources (speeches, books,...). This has been made in order to interpret the reverend's contributions and actions in the civil rights movement, within the context of the United States of America (USA) in the 1950s and 1960s.

Keywords: Martin Luther King Jr., civil rights movement, racial equality, social justice, nonviolence.

ÍNDIX

PRESENTACIÓ.....	4
CAPÍTOL 1. INTRODUCCIÓ. ELS ESTATS UNITS DURANT LA DÈCADA DELS CINQUANTA I SEIXANTA.....	6
CAPÍTOL 2. LES BASES DEL SOMNI DE KING.....	12
2.1. ENALTIMENT DEL PASSAT COM A LEGITIMACIÓ DEL PRESENT.....	12
2.2. ACCIÓ DIRECTA NO-VIOLENTA (ADNV) O RESISTÈNCIA NO-VIOLENTA.....	14
2.2.1. Aspectes bàsics.....	15
2.3. PACIFISME.....	19
2.4. PRINCIPIS CRISTIANS.....	21
CAPÍTOL 3. MÉS ENLLÀ D'UN SOMNI.....	24
3.1. NOVES DIRECCIONS.....	24
3.1.1. Moviments destacats.....	25
CONCLUSIONS.....	32
BIBLIOGRAFIA.....	37
FONTS PRIMÀRIES.....	39
CONTINGUT AUDIOVISUAL.....	39

PRESENTACIÓ

L'elecció pel tema del treball es deu al meu interès personal per les desigualtats racials. A més, tinc un interès acadèmic en estudiar la història dels Estats Units. A causa d'això durant tota la carrera sempre he sentit una atracció cap als temes derivats de la lluita de la comunitat afroamericana.

El treball està dividit en tres apartats, cadascun dels quals correspon a un subtema d'estudi. En primer lloc, el capítol 1 és una breu introducció del context sociopolític, però també econòmic i cultural, en el que l'ideari polític del doctor King va ascendir dins del moviment pels drets civils. Aquest context se centra en la dinàmica dels Estats Units de la post-Segona Guerra Mundial fins al final de la dècada dels anys seixanta. El segon capítol és un estudi sobre les idees bàsiques del seu pensament polític i social, caracteritzat per la defensa de la resistència no-violenta i el pacifisme com a bases de la cultura de la contestació dels afroamericans per aconseguir la igualtat racial respecte a la població blanca, sota el paraigua dels principis cristians. Així mateix, el capítol 3 centra el seu estudi en els últims anys de la vida del reverend, on el seu pensament farà un gir cap a reivindicacions més pragmàtiques, vinculades amb les condicions de vida dels afroamericans, ja no només pel que fa a drets civils, sinó en un sentit més econòmic, laboral i urbanístic.

Pel que fa a la metodologia aplicada, l'objectiu final del treball no és dissenyar una biografia amb dades factuais sobre la seva vida, sinó que la pretensió és fer un treball analític sobre l'ideari de Luther King, i com les seves idees van tenir cabuda en el context dels EUA durant la dècada de la segona meitat dels quaranta, cinquanta i seixanta. Per assolir-ho, es farà incís en els discursos i obres de l'autor (llibres, articles, discursos, textos,...) amb l'ajuda de l'estudi de la historiografia indispensable per reforçar algunes de les fonts primàries amb una informació acotada i de qualitat. També caldrà interpretar el contingut audiovisual dels seus discursos, per analitzar els seus gestos i el seu posat en escena, fora de l'anàlisi més purament escrita, deixant pas també a una major interpretació.

L'anàlisi del missatge polític de King s'ha caracteritzat per cercar els pilars del seu ideari polític i la seva transmissió redactada o en oració als lectors, sempre tenint en compte el context nacional i les seves accions més pragmàtiques (com la campanya de Montgomery, de Selma, del nord,...). El doctor King s'erigí en un líder i mobilitzador de masses. Això era el resultat d'un dinamisme i carisma en els actes públics que anaven més enllà del que recollien les seves paraules, aconseguint l'objectiu d'encoratjar als espectadors, sobretot en directe. Un dels recursos era apujar el to de veu al final del discurs, sempre acompanyat de gestos

corporals, com el tancament de puny (en símbol de força per la lluita) i l'obertura de braços (per apel·lar a la unió). Una de les paraules que més repetirà és *together*, apel·lant a la unió i a la pertinença de la comunitat a través de la primera persona del plural (nosaltres), com si fos un més i sense destacar-se a ell com a líder. A més, cita moments i personatges històrics, com el Decret d'Emancipació decretat per Lincoln el 1863 a Gettysburg, o, a la Declaració d'Independència del 4 de juliol de 1776 per potenciar la nostàlgia als espectadors, connectant-los amb les arrels del seu passat.

CAPÍTOL 1. INTRODUCCIÓ. ELS ESTATS UNITS DURANT LA DÈCADA DELS CINQUANTA I SEIXANTA

Per entendre la dimensió del personatge cal posar èmfasi en el context històric, nacional i mundial, en el que Martin Luther King (1929-1968) i les seves idees van esdevenir un moviment important del seu temps. Així doncs, cal emmarcar el context dels Estats Units d'Amèrica (EUA), que tenia l'hegemonia econòmica (des del 1918), política i militar (aquestes des del 1945) mundial, i plenament marcat en la lògica de la Guerra Freda (1947-1991), on els EUA actuaven com el país hegemònic del bloc capitalista, que es trobava en una lluita permanent contra l'enemic; el bloc comunista encapçalat per la Unió Soviètica.

Una de les principals característiques de la Guerra Freda, un conflicte de llarga duració, és la de dues superpotències desconegudes (i extremadament joves) enfrontades permanentment.

Una guerra marcada pel trauma de 1941 que va generar en els dos estats *el recuerdo del ataque sorpresa*¹, com van ser l'Operació Barba-roja (el 22 de juny de 1941) i l'atac de les tropes aèries japoneses a la base militar de Pearl Harbor (el 7 de desembre de 1941). Aquests dos esdeveniments van traumatitzar tant a ambdues societats que van condicionar les polítiques militars i exteriors del mig segle següent, atorgant-se de mecanismes defensius per assegurar-se que res igual els tornés a passar com a superpotències que havien quedat cara a cara². A més, aquesta actitud va tenir un element diferencial respecte a qualsevol etapa històrica anterior, com va ser l'amenaça de la bomba nuclear (obtinguda pels EUA el 1945 i per la Unió Soviètica el 1949), el que provocava un cert equilibri del terror atòmic.

Cal incidir que hi va haver una ingerència en els afers mundials, inclús més enllà, ja que es va buscar nous espais de competició (com l'espacial o l'esportiu). En aquesta competició global pel domini mundial, el període va ser el resultat d'una dinàmica no exclusivament de la Guerra Freda, sinó que arranca el 1918, quan els EUA aconsegueixen l'hegemonia econòmica mundial, com a prioritat del seu model controlar els mercats mundials (clau pel seu sistema econòmic) i atacar contra qualsevol competidor que amenacés l'hegemonia nord-americana³.

A més, les bases del conflicte es vinculen amb les arrels de les relacions entre ambdues nacions en creixement, que, des del principi, les seves ideologies van ser totalment

¹ Veiga, Francisco; Da Cal, Enrique U.; Duarte, Ángel, *La paz simulada. Una historia de la Guerra Fría*. Madrid: Alianza Universidad. 1997. Pàg. 16.

² *Ídem*. Pàg. 21.

³ Fontana, Josep. *Por el bien del imperio*. Barcelona: Eds. del Pasado y Presente, 2011. Pàg. 6-16.

incompatibles⁴. A això, se li sumava el fet que totes dues eren nacions expansives, que fluctuarien les seves relacions i que provocarien visions deformades dels dos països respecte a l'altre, un component psicològic que faria inevitable el xoc quan els dos països es trobessin cara a cara en la lluita per l'hegemonia mundial.

La dinàmica política dels primers anys de la Guerra Freda va ser determinada per la correlació entre el Partit Republicà i el Partit Demòcrata. En aquest país determinat contra les forces possiblement enemigues, en la societat estatunidenca va sorgir un fort moviment contestatari contra la vida quotidiana que sofrien alguns dels grups de població marginals, que xocaven amb el model de sistema que defensava els EUA en la seva guerra contra el comunisme, basat en la defensa de la llibertat de tothom.

Els EUA i la seva societat en la segona dècada dels quaranta van estar marcats per la presidència del demòcrata Harry Truman (1945-1953), president amb el qual va començar oficialment la Guerra Freda. En canvi, en la dècada dels cinquanta va ser rellevat pel president republicà Dwight Eisenhower (1953-1961). En el si de la societat estatunidenca es van viure una sèrie de transformacions (vingudes a partir de 1945), com l'augment de la població o la mobilitat interna (camp-ciutat) cap a la urbanització i la industrialització que encapçalaven un nou mode de vida, basat en el consum privat (*The American Way Of Life*), de productes de no primera necessitat (com electrodomèstics o automòbils), motor de l'increment de la classe mitjana, que fruit del seu sentiment de satisfacció va deixar de banda l'increment de les injustícies socials a la societat nord-americana⁵.

Però, aquestes complexitats alhora es van traduir en una economia creixent per a una societat satisfeta, que també va tenir un clar perjudicat, el fenomen de la pobresa. Així doncs, les desigualtats econòmiques van condemnar amb més força aquells grups marginats que havien estat alimentats amb les promeses de millora de les condicions de vida durant el període bèl·lic. El fenomen de la pobresa estava molt vinculat amb les desigualtats racials del país heretades des de molt temps enrere, i que van fer esclatar la població afroamericana rabiosa per les seves condicions de vida, tan allunyades de la prosperitat econòmica general de la societat, on “*aunque la mayoría de los pobres no eran negros, la mayoría de los negros eran pobres*”⁶. Es va progressar en les primeres línies de contestació que catapultarien la figura de Luther King i la seva teoria de la no-violència. Però, a poc a poc, l'exacerbació negra creixia, i es van començar a manifestar formes de contesta que aguditzarien i esclatarien a la dècada

⁴ Powaski, Ronald, E., *La guerra fría: Estados Unidos y la Unión Soviética, 1917-1991*. Barcelona: Crítica. 2015. Pàg. 9.

⁵ Adams, Willi Paul. *Los Estados Unidos de América*. Madrid: Siglo XXI de España, 1992. Pàg. 365-372.

⁶ *Ídem*. Pàg. 370.

dels seixanta en l'anomenada revolució negra⁷. Així doncs, durant els anys cinquanta “*fuleron años de prosperidad pero también de aplazamiento*”⁸.

La dècada posterior va començar amb les eleccions de 1960, que, van portar al demòcrata John Fitzgerald Kennedy (1961-1963) a la presidència del país. L'elecció de Kennedy va significar una modernització de la forma política del país, fruit d'una nova generació de polítics que superaven l'etapa bèl·lica i la seva posterior gestió. Així doncs, la seva imatge atractiva i els seus dots comunicatius li proveïen un carisma que estimulava a la població, sobretot la jove. El reforç de la seva imatge carismàtica va estar multiplicat pel fet de ser el primer president a utilitzar la televisió com a promotor de la seva figura. En diferència hi ha l'opinió de Josep Fontana, el qual creu que aquesta imatge era un frau⁹.

En l'anàlisi de la seva política, el seu programa estava basat en un triple repte: *The New Frontier*. La primera pota, basada en la política exterior va ser l'augment de la tensió i de la cursa armamentística contra la Unió Soviètica, que va anar més enllà dels límits del planeta (en una lluita per la carrera espacial), i que va buscar un enfrontament mundial contra l'expansió del comunisme (basat en la *domino theory*). Les altres dues potes del repte, estaven centrades en política interior, per superar la pobresa i acabar amb la marginació racial del país (com la *Civil Rights Act* de l'11 de juny de 1963). Però, tot i la seva base teòrica, aquestes van tenir uns resultats pràctics limitats. En aquesta qüestió hi ha diverses tendències historiogràfiques. Molts autors (entre ells Willi Paul Adams i Maldwyn A. Jones), defensen que el gran problema fou que Kennedy es va haver d'enfrontar a un Congrés de majoria conservadora que va vetar totes les propostes de llei del president. Per altres, li atorguen més importància al fet que el president només es preocupava pels afers exteriors, mentre que sempre va deixar de banda la política interior, en què la preocupació racial l'únic pel qual l'importava era mantenir un ordre públic entre el vot negre i els interessos dels segregacionistes blancs¹⁰.

El mite de Kennedy i la seva família s'alçà amb l'assassinat del president el 22 de novembre de 1963, una de les grans incògnites de la història del país. Així doncs, els seus reptes van ser

⁷ Adams, Willi Paul. *Los Estados Unidos de América*. Madrid: Siglo XXI de España, 1992. Pàg. 365-372; Jones, Maldwyn A. *The Limits of Liberty : American History 1607-1992*. New York: Oxford University Press, 1983; Zinn, Howard. *La otra historia de los Estados Unidos: desde 1492 hasta hoy*. Hondarribia: Argitaletxe HIRU, 1997.

⁸ Adams, Willi Paul. *Los Estados Unidos de América*. Madrid: Siglo XXI de España, 1992. Pàg. 372.

⁹ “*hoy sabemos que casi todo lo que rodeaba su imagen pública era un fraude*”. Fontana, Josep. *Por el bien del imperio*. Barcelona: Eds. del Pasado y Presente, 2011. Pàg. 256.

¹⁰ Maldwyn A. *The Limits of Liberty : American History 1607-1992*. New York: Oxford University Press, 1983. Pàg. 273.

transferits al seu successor, Lyndon Baines Johnson (1963-1968), un polític hàbil i experimentat, que va saber aprofitar el mite de Kennedy per arrasar a les eleccions de 1964. En l'etapa Johnson s'hi destaca la seva labor per la política interna del país, on el problema continuava sent la quantitat de pobres que calia frenar. Amb els problemes del seu antecessor amb el Congrés arrasats per les eleccions, Johnson va poder establir *una guerra sense escrúpols contra la pobresa*, lema del seu programa polític per construir una *Great Society*, que portés a una nació d'abundància i llibertat per a tots, segons Maldwyn A. Jones¹¹ i Willi Paul Adams¹².

Aquesta Gran Societat tenia tres potes. La primera era la d'assegurar una escola pública, de garantia i de qualitat, que permetis el mateix nivell d'oportunitats escolars per a tots els ciutadans del país. La segona era esforçar-se per millorar el sistema sanitari, garantint una seguretat pública per a atendre a tothom qui ho necessités (basat en la *Medicare* i la *Medicaid*). El tercer punt va ser el d'erradicar d'una vegada per totes la discriminació, marginació i segregació racial del país. Per dur a terme les tres potes va invertir recursos per crear lleis que anessin destinades a diferents àmbits per millorar les condicions de vida d'aquells més desfavorits del sistema estatunidenc. Per exemple, el 2 de juliol de 1964 es va aprovar la *Civil Rights Act* (de Kennedy) que prohibia la segregació racial a restaurants, hotels i teatres amb la retirada de fons federals a aquells estats que no ho apliquessin. Més endavant, el 6 d'agost de 1965 es va aprovar la *Voting Rights Act* per acabar amb les amenaces i conspiracions que rebien els afroamericans per votar.

Però, com al president Kennedy, aquestes iniciatives van anar seguides d'una aplicació pràctica limitada i carregada d'impediments. La vida quotidiana de les persones pobres va continuar amb els mateixos problemes que abans, la qual cosa va enfurismar encara més als grups perjudicats, on la revolució negra va arribar al seu estadi màxim. Però un dels impediments més grans va estar dins la mateixa Casa Blanca, on l'assumpte de la Guerra del Vietnam es va superposar en les preocupacions de Johnson per sobre dels problemes de la vida quotidiana de la seva població, en una guerra carregada d'interessos econòmics i on molts joves de famílies pobres (dels quals no tenien gens d'interès) van anar a morir. Això va provocar que en els últims anys de la seva presidència, la guerra va dividir el país¹³.

Com s'ha dit abans, un país on va posar principal atenció en l'enemic interior va proliferar un clímax de contestació social en aquells grups que se sentien marginats i plenament controlats

¹¹ *Ídem*. Pàg. 506

¹² Adams, Willi Paul. *Los Estados Unidos de América*. Madrid: Siglo XXI de España, 1992. Pàg. 380.

¹³ *Ídem*. Pàg. 385.

per l'estat. Un dels principals grups va ser l'afroamericanisme, on les persones de raça negra sentien aquesta dinàmica multiplicada pel sentiment d'estar sotmesos a un procés de discriminació racial en tots els extractes des de la fundació de la nació i molt vinculada amb el sistema de l'esclavitud, fruit de les diferències en la qualitat de vida real que existien entre blancs i afroamericans.

La dinàmica pròpia de contestació dels afroamericans durant els anys posteriors a l'inici de la Guerra Freda als EUA està marcada per "*la revolución negra*" que "*tanto en el norte como en el sur, se daría durante los años 50 y 60*"¹⁴. Aquest apunt fa referència a una dinàmica dels afroamericans que va del record de l'esclavitud, però que no només és un sentiment del passat, ja que fruit de les situacions de discriminació racial que vivien els afroamericans en la vida quotidiana de l'època, aquest record els connectava amb la realitat, i la revolució, per aquesta gent, estava a flor de pell, i a punt per explotar¹⁵.

A més, els diferents gabinets presidencials van incomplir les promeses dutes a terme per l'estat durant el conflicte bèl·lic pel millorament de les condicions de vida, d'oportunitats i econòmiques pels grups marginals com els afroamericans, els qui molts d'ells havien combatut en la guerra pel mateix país que els blancs. El que va donar a entendre aquest incompliment, és l'evidència d'una societat i un estat racista que tractava de manera diferent els seus ciutadans segons el seu color de pell.

Així doncs, el principi de l'esclat de la revolució negra es va donar a Montgomery, on l'esdeveniment de Rosa Parks el 1955 i les seves posteriors protestes, amb l'entrada en escena de la figura de Luther King, i el seu discurs que advocava l'amor i a la no-violència, va treure el temor tradicional dels afroamericans, i es va convertir en una determinació i iniciativa dins la militància negra, amb noves formes de protesta (assentades en cafeteries o les marxes en autobús, entre d'altres)¹⁶, i va marcar les bases de l'autèntic esclat de la revolució negra, que esdevindria en la dècada dels anys seixanta.

Seguint la línia investigadora de Howard Zinn, una obra de caràcter interpretatiu, contrastada amb obres que aporten visions factuais, es pot esbrinar que als anys seixanta va haver-hi un canvi de perspectiva en les línies d'acció per les protestes dels afroamericans. Tot i l'èxit de la marxa de Washington el 28 d'agost de 1963, i la potència del missatge d'*I Have a Dream*, la sensació entre els afroamericans era que els mètodes del doctor King pels drets civils estaven controlats pels interessos dels governants blancs (que volien unes protestes que

¹⁴ Zinn, Howard. *La otra historia de los Estados Unidos: desde 1492 hasta hoy*. Hondarribia: Argitaletxe HIRU, 1997. Pàg. 396.

¹⁵ *Ídem*. Pàg. 397.

¹⁶ Foner, Eric. *La Historia de la libertad en Estados Unidos*, Barcelona: Península, 2010. Pàg. 431.

evitessin el desordre públic) i no gaire efectius cap al principal problema, la relació entre les condicions de vida dels afroamericans i la pobresa del país. Així doncs, es van posar en pràctica noves línies d'acció violentes contra la reacció blanca (que cada cop era més forta). Per aquestes noves accions, van aparèixer nous actors per a la contestació. La línia d'un model que incloïa l'acció violenta si s'esqueia i la separació dels Estats Units blancs, es fomentava el nacionalisme negre, que buscava l'empoderament dels afroamericans en la societat com a actors principals de la història del país i lema de la seva militància (*Black Power*). Un dels seus grans líders fou Malcolm X, que va integrar la lluita dels drets civils amb el fonamentalisme islàmic. Per altra banda, el principal grup de la lluita afroamericana dels seixanta, on fomentaven l'acció violenta per lluitar contra l'agressivitat dels supremacistes blancs i la policia que representava un estat racista van ser els *Black Panther*. Un dels grans noms van ser Stokely Carmichael o Angela Davis¹⁷. Finalment, inclús King va comprendre la importància del problema de la pobresa per aconseguir millores pràctiques per la comunitat negra, i va començar a lluitar per causes relacionades amb la vida, el treball i la riquesa dels afroamericans, fins que a una vaga de treballadors convocada per ell mateix a Memphis, va ser assassinat el 4 d'abril de 1968 a mans de James Earl Ray.

¹⁷ Grant, Susan-Mary. *A Concise History of the United States of America*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. Pàg. 297.

CAPÍTOL 2. LES BASES DEL SOMNI DE KING

Un cop definides les bases del context en el qual va créixer l'ideari i les accions de Luther King, ara cal abordar quines van ser les idees que va transmetre a aquesta societat. El reverend sempre es va centrar més en la dimensió de la política interior, en una noció molt arrelada de la cultura de la contestació de la comunitat afroamericana com a resposta a un estat amb una forta discriminació a les minories. Així ho seria la comunitat afroamericana, hereva de la condició d'esclavitud condemnada des dels primers temps de l'època colonial i de la nació independent, i, seguida, després de l'emancipació (aconseguida en la Guerra Civil), per les lleis de segregació del país (1876-1965) i el racisme institucional (com les mateixes *Jim Crow Laws* o el percentatge d'empresonaments per raça), en la qual va emergir la lluita pels drets civils i on King seria un dels principals líders. Per emergir com a líder del moviment, el reverend aporta en el seu missatge dues de les coses que li faltaven a la població afroamericana en la protesta del moviment abans de la Segona Guerra Mundial, com era la determinació i la valentia per protestar la seva insatisfacció sobre les situacions quotidianes que determinaven en les seves realitats. Així, a través del missatge, el doctor King va poder transmetre aquests valors als manifestants perquè expulsessin la por que carregaven amb ells fruit de les “*esposas de la segregación y las cadenas de la discriminación*”¹⁸, el que el convertiria en líder del moviment, que es destacaria en la dècada dels cinquanta i seixanta com una de les principals lluites socials (en un dels països més influents de l'època) del moment i que es farien ressò a tots els indrets del món.

2.1. L'ENALTIMENT DEL PASSAT COM A LEGITIMACIÓ DEL PRESENT

El doctor King, com a membre convençut de la comunitat afroamericana dels EUA, se sent identificat per aquell sentiment que explicava Howard Zinn, en el que els afroamericans tenien el sentiment de què la seva identitat es vinculava amb el record de la condició d'esclavitud. Aquest havia permutat en els estats (sobretot del sud) des dels primers dies del territori, quan era una colònia anglesa i després britànica, i que va continuar vigent després de la Declaració d'Independència el 4 de juliol de 1776, tot i afirmar que tots els homes són creats per igual. A més, aquesta identitat estava intrínsecament vinculada amb el seu present, fruit d'un estat que havia establert els mecanismes necessaris per continuar establint una diferenciació en els nivells de vida entre afroamericans i blancs, així com la manca

¹⁸ King Jr, Martin Luther. *I Have a Dream*. 1963. Dins de l'obra *Un sueño de igualdad*. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2010. Pàg. 157.

d'oportunitats d'integració per als afroamericans. Per tant, que la societat estatunidenca basada en la discriminació i la segregació racial en tots els nivells de la vida quotidiana (les *Jim Crow Laws*, la manca d'oportunitats, els percentatges d'empresonament per races, la desigualtat econòmica,...) feien que els afroamericans encara sentissin a flor de pell la supremacia dels blancs davant els afroamericans, propi d'una societat esclavista¹⁹.

En el discurs de Luther King *I Have a Dream*, del 28 d'agost de 1963²⁰, en la marxa sobre Washington, va aconseguir aglutinar, davant el *Lincoln Memorial*, unes 250.000 persones, que van respondre entusiasmes a les seves paraules, barrejant eines per a la proximitat, l'oratoria i la clarificació del missatge. En aquest ja va fer referència a aquesta situació per demostrar que tot i obtenir la llibertat dels esclaus negres en la Guerra Civil, realment, la llibertat i la igualtat, refutades com a veritats inqüestionables en la Declaració d'Independència de la nació, no havia estat assolida definitivament per part dels afroamericans.

El reverend marca quatre aspectes del passat històric del país per situar la realitat del present. Primer de tot, mostra la falsa promesa dels textos fonamentals sobre els quals s'ha defensat els principis d'igualtat i llibertat política de la nació, com són la Declaració d'Independència del 4 de juliol de 1776 i la Constitució de 1787. Defensa que la nació no ha complert la seva paraula sobre la promesa que tots els ciutadans tenien garantit el dret inalienable a la vida, a la llibertat i a la cerca de la felicitat. Tanmateix, també enaltia la figura del president Abraham Lincoln, el qual feia just cent anys, enmig de la Guerra Civil, havia signat la *Emancipation Declaration*. Això convertia el discurs en un homenatge a l'ombra de Lincoln (*Lincoln's Shadow*), que el 1863 va esdevenir en *the Great Emancipator*²¹. No obstant això, aquest decret va començar a escriure una nova història, de la qual els seus protagonistes no estaven gens satisfets.

King aprofita la denúncia d'aquesta situació no com a simple protesta, sinó una forma per legitimar les accions del moviment dels drets civils, encapçalat per ell. Per exemple, com s'ha comentat anteriorment, quan King explica en el discurs l'incompliment de la nació envers la promesa de la llibertat i la igualtat, en forma de símil a un xec. King legitima la reclamació de la població afroamericana de la màxima llibertat en forma d'oportunitats, distribució econòmica, igualtat als barris i ciutats, fi de la segregació, millora de la qualitat de vida,... en

¹⁹ Zinn, Howard. *La otra historia de los Estados Unidos: desde 1492 hasta hoy*. Hondarribia: Argitaletxe HIRU, 1997. Pàg. 396-397.

²⁰ King Jr., Martin Luther. *I Have a Dream*. 1963. Madrid: Los Libros de la Catarata. Pàg. 157-163.

²¹ Eric J. Sundquist and Mark Crispin. *Miller King's Dream: The Legacy of Martin Luther King's I Have a Dream Speech*. New Haven: Yale University Press, 2009. Pàg. 145-169.

un país amb prou fons (socials, econòmics, polítics, acadèmics,...) per assegurar la promesa d'igualtat racial als afroamericans.

Transmet un missatge de la determinació en la protesta del moviment, mostrant una convicció sense escrúpols en la importància del fet que el moment oportú per actuar era aquell, i, que després de tanta espera, no hi havia lloc per a falses promeses, graduació i demandes de més temps. Una altra demostració de la seva determinació, és la seva seguretat sobre la no relaxació de l'onada creixent de malestar, protestes i manifestacions fins que no fos atorgat als afroamericans la llibertat i igualtat màxima (en contra de la subestimació del moviment), com a insatisfacció davant la seva realitat²².

King també vincula l'enaltiment amb el seu optimisme enfocat al futur. Així doncs, vincula el no-assoliment de la llibertat i la igualtat dels afroamericans amb la seva esperança en la nació estatunidenca del futur, que serà capaç de trencar les barreres racials i construir un país per a ciutadans d'igual condició sense cap diferenciació racial. A més, apel·la a l'obtenció en el futur, d'aquella promesa no complerta en el passat (la llibertat de la població afroamericana), insistint en un concepte: *Free at last!*, el que aporta legitimitat política i feia hereves les seves paraules de les del president Abraham Lincoln amb una oració que advoca a l'esperit dels afroamericans per l'emancipació final²³.

2.2. L'ACCIÓ DIRECTA NO VIOLENTA (ADNV) O LA RESISTÈNCIA NO-VIOLENTA

El primer discurs que va fer Luther King per encoratjar a la comunitat afroamericana a protestar va ser en el boicot contra els autobusos a Montgomery, la capital d'Alabama, l'1 de desembre de 1955, després de la detenció de Rosa Parks, una dona negra que es va negar a cedir el seu seient quan va entrar-hi un home blanc, fruit de les lleis de segregació de l'estat d'Alabama. Aquells discursos i aquell moviment primerenc de desembre de 1955 el va convertir en un dels màxims líders del moviment pels drets civils. El doctor King va buscar la manera de trobar un equilibri entre la força que unís el grup per treure la seva frustració en una acció directa, i, a la vegada, que fos prou moderat per aconseguir que l'acció es desenvolupés sense suscitar a la protesta violenta²⁴.

²² King Jr, Martin Luther. *I Have a Dream*. 1963. Dins de l'obra *Un sueño de igualdad*. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2010. Pàg. 160.

²³ Arranz Lago, David Felipe. "Las estrategias retóricas del discurso político: "Yo tengo un sueño", de Martin Luther King". *Crítica*, 986: (2013). Pàg. 82.

²⁴ King Jr, Martin Luther. *El día clave: 5 de diciembre*. 1963. Dins de l'obra *Un sueño de igualdad*. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2010. Pàg. 31-32.

Aquest text mostra la base del principal mètode de l'acció de King, on el seu principal objectiu no era eliminar la situació present en la seva societat, sinó assolir una acció que transformés la societat per construir-ne una de millor. Aquest va ser un mètode complex, que va anar construint, a través de diferents lectures, sobretot al llarg de la seva carrera universitària. No obstant això, no va poder demostrar-se a si mateix del valor que guanyava en la lluita fins que no es van donar les condicions suficients per poder-la posar en pràctica, justament en el boicot dels autobusos de Montgomery de desembre de 1955. De fet, aquesta campanya sempre esdevé de molta importància en els seus escrits (la seva presència és continua), ja que és on va arrelar les bases del nucli del seu ideari; l'Acció Directa No-Violenta (ADNV) o la resistència no-violenta.

2.2.1. Aspectes bàsics

En la seva obra *Pilgrimage to Nonviolence*, dins el llibre *Stride Toward Freedom* (en l'edició en castellà *Los Viajeros de la Libertad*) explica quins són els aspectes bàsics de la seva concepció sobre la resistència no-violenta. Per Luther King, cal no confondre la no-violència amb la passivitat, ja que la resistència és activa, però no a través de la violència, atès que qui actua amb la resistència no-violenta és passiu en el sentit que no és agressiu físicament al seu adversari, però, pel que fa als seus pensaments i emocions són sempre actives, cercant la forma de convèncer a l'altre que la seva idea és equivocada²⁵.

Un altre de les claus és la visió que té sobre l'enemic. De fet, el doctor King no ho identifica amb aquest nom, sinó com a adversari, ja que l'objectiu no és la victòria davant l'enemic ni humiliar-lo, sinó convèncer-lo de la millor manera per transformar la societat perquè l'objectiu de la seva estratègia no-violenta és la redempció i la reconciliació²⁶. Així doncs, el mal és un ésser subjectiu que actua sobre els individus i que està per sobre de les seves accions, i, per tant, l'atac és contra les forces del mal, no contra les persones que estan fent el mal. El resistent no-violent no busca vèncer a l'enemic, sinó el mal que suposadament hi ha dins seu. En el moviment dels drets civils, doncs, la lluita no és contra els blancs, sinó contra la injustícia i l'obscuritat que efectuen.

Així, en aquest mal contra el qual calia lluitar, els afroamericans havien de ser conscients que segurament rebrien violència, com per exemple, de la reacció blanca violenta. És per això, que, segons Luther King, la comunitat afroamericana havia d'acceptar la violència sense

²⁵ King Jr., Martin Luther. *Los Viajeros de la libertad*. Barcelona: Fontanella, 1963. Pàg. 123.

²⁶ Gatto, Ezequiel. "Tenemos que inventar, tenemos que hacer descubrimientos": "El futuro en el pensamiento de Martin Luther King Jr". *Temas y Debates*, 2020, 40. Pàg. 10.

tornar-la a l'adversari, ja que és la manera de respondre no com a reacció, sinó per convèncer, i així, per ell els sofriments immerescuts són redemptors²⁷.

Per la seva posada en pràctica, però, el doctor King dictava amb molta precisió el principal factor que donava lloc al seu convenciment per la resistència no-violenta, com és el principi de l'amor. Per Luther King, si la violència apel·lava a l'odi cap al contrari, i això provocava més mal al conjunt de la humanitat, la no-violència apel·lava a l'amor cap als seus germans (entès com a humans). Així doncs, el principi de l'amor és al centre del mètode de l'Acció Directa No-Violenta.

El principi de l'amor, com a valor del pacifisme, influenciat per la lluita de Gandhi contra l'imperialisme britànic, però, a la vegada, convençut de ser quelcom atorgat per Déu, tenia per a Luther King una base teòrica també. I aquesta se centrava en el Nou Testament Grec, on existeixen tres tipus d'amors: *Eros*, *Philas* i *Ágape*. El tercer, com s'analitzarà a continuació, era la visió plenament sòlida de com entenia el doctor King el conjunt de relacions socials que conformaven la societat que intentava transformar a través del seu mètode.

I és que *Ágape* era un amor desinteressat, que es donava a tot ésser humà, on no buscava el bé propi sinó el dels altres, sense demanar res a canvi. Així doncs, el reverend creu que és amb aquest amor que es pot tractar de vèncer l'enemic, de tal manera que no sigui derrotat, sinó que pugui ser convençut per transformar la societat i aconseguir una amistat redemptora per tots els humans²⁸. A més, la concepció d'enemic significava una paradoxa que portava al mal propi, ja que la relació d'enemistat només genera odi, quelcom recíproc que afectava el mateix generador d'aquest; "*Porque los hombres somos hermanos; si tú me injurias, te injurias a ti mismo*"²⁹. A més, Luther King, ferm religiós, convençut de l'existència de la creació del Regne de Déu, també basava el principi de l'amor en la creença de la necessitat que té hom per rebre l'amor de Déu, aquell, que segons ell, és etern i no fracassa³⁰.

Aquest amor és el que busca la creació d'una societat que sigui una comunitat de germans, és a dir, d'éssers humans. Per tant, en la concepció del reverend per la societat estatunidenca, la força de l'amor tenia l'objectiu de reconstruir o restaurar la societat trencada i dividida (pels valors de la segregació racial), i, eliminar la injustícia social i racial expressada en tots els seus nivells. Així doncs, a partir de la reconciliació, es podia construir una nova societat per socórrer a totes les necessitats dels germans, no entesos com a afroamericans o blancs, sinó a

²⁷ Sunnemark, Fredrik. *Ring out Freedom! The Voice of Martin Luther King, Jr. and the Making of the Civil Rights Movement*. Bloomington: Indiana University Press, 2004. Pàg. 43.

²⁸ F. Jackson, Thomas. *From Civil Rights to Human Rights: Martin Luther King, Jr., and the Struggle for Economic Justice*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009. Pàg. 352.

²⁹ King Jr., Martin Luther. *Los Viajeros de la libertad*. Barcelona: Fontanella, 1963. Pàg. 128.

³⁰ *Ídem*. Pàg. 127.

tots els germans estatunidencs que formen la comunitat nord-americana. És a dir, aquell era el valor que intentava unir la societat per raó d'humans i no de races.

De fet, la paradoxa del seu somni portarà a la construcció del que anomena la Comunitat Estimada (*Beloved Community*). Aquesta comunitat era el punt d'arribada d'una de les metes de la seva lluita, com era la integració racial i social, no només individual com a convivència d'individus afroamericans amb blancs, sinó també col·lectiva per a l'eliminació de comunitats diferenciades per grups racials, creant-se una de sola: “*No se trataba de adaptar a los afroestadounidenses a la estructura social y política sino renovarla en función de la integración racial igualitaria*”³¹ Encara més, el reverend apel·lava al sentiment de la comunitat blanca per crear aquella unió que formulés la integració total entre ambdues, molts cops aprofitant l'optimisme de destacar les persones blanques que lluitaven cos a cos amb els afroamericans en detriment de la injustícia racial.

Aquest amor en el conjunt, Luther King també el defineix individualment a través de la figura del que ell anomena el samarità (*samaritan*). En el text *Que es ser un buen prójimo* del seu llibre *Strength to Love* (La Força d'Estimar), el doctor King defineix com és el tipus d'individu que viu en una comunitat estimada i com actua cap als altres: “*El samaritano era bueno porque hacía de la preocupación por los otros la primera ley de su vida*”³².

El samarità és un altruista, que no només vetlla pels interessos d'un grup concret (el propi), sinó pel bé de la resta d'individus sense tenir en compte termes de raça, ètnia, nacionalitat, classe ni cap tret de diferenciació³³. A més, significa arriscar la teva posició de conformitat o privilegi per un pròxim. No es pensa en les conseqüències pròpies de l'acció, sinó en el de la majoria afectada si no es fa. Si s'analitza aquest concepte, es pot concloure que aquesta visió era el que volia King dels blancs moderats i dels afroamericans acomodats, els quals creia que no lluitaven contra la injustícia social per la por de perdre la posició de confort que tenien a la societat si s'enfrontaven als segregacionistes blancs³⁴.

Aquesta comunitat estarà òbviament regida per l'estructura de la família, desenvolupat per King com una construcció social en la qual tothom ajuda a tothom i cadascú estima als seus membres, és a dir, a la comunitat humana³⁵. Aquesta família tenia un mode de configuració especial, ja que es basava en la germanor dels uns amb els altres. Per tant, aquella capacitat

³¹ Gatto, Ezequiel. “Tenemos que inventar, tenemos que hacer descubrimientos”.: El futuro en el pensamiento de Martin Luther King Jr”. *Temas y Debates*, 2020, 40. Pàg. 4.

³² King Jr, Martin Luther. *Ser un buen prójimo*. 1963. Dins de l'obra *Un sueño de igualdad*. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2010. Pàg. 55.

³³ *Ídem*. Pàg. 55.

³⁴ *Ídem*. Pàg. 60.

³⁵ Gatto, Ezequiel. “Tenemos que inventar, tenemos que hacer descubrimientos”.: El futuro en el pensamiento de Martin Luther King Jr. *Temas y Debates*, 2020, 40. Pàg. 8.

per afectar i adscriure's al conjunt social feia que l'objectiu de la família transcendís la comunitat i la lluita dels afroamericans, i s'integrés per buscar una lluita que apel·lava a la unió de la comunitat estatunidenca, en la que la germanor deixava de pertànyer a un grup concret per formar part d'un conjunt social.

No obstant això, aquesta germanor no només era entesa per Luther King com la unió interracial³⁶ per a la construcció de la nova comunitat estatunidenca, sinó també com la unió entre els afroamericans per a lluitar amb valor contra la reacció blanca violenta per a la defensa dels seus drets civils i la seva llibertat. Aquesta és molt latent als textos del reverend on explica com es va formar els primers passos del moviment a Montgomery, amb les primeres reunions i les primeres protestes, que van acabar amb la creació de l'organització que lideraria per afrontar el moviment dels drets civils; la *Southern Christian Leadership Conference* (SCLC)³⁷. De fet, el doctor King i els líders afroamericans van tenir el desconcert sobre la possibilitat d'èxit d'una protesta tan singular com la no-violenta, en una comunitat afroamericana dividida entre l'atemoriment i la ràbia. En aquells moments, la seva principal preocupació era aconseguir la unió de tots els afroamericans per dirigir el camí de la protesta i el disseny dels seus objectius. En el text del reverend sobre el moment en què el moviment de Montgomery aconsegueix els autobusos integrats per a negres i blancs, destaca la força de la unitat en la lluita de la comunitat afroamericana per aconseguir l'objectiu principal del boicot. Això demostra com, des d'un inici, els líders del moviment, i, en especial, el reverend, tenien molt clar que l'èxit de la protesta passava principalment per aquest element de determinació en la unió³⁸.

Una de les paraules que utilitza el pastor en els seus textos és la de justícia o injustícia social. Ell lluitava en contra la discriminació, la segregació, la marginació racial,... però ho feia en nom de la justícia social o de l'eliminació de la injustícia social, com expressa a la perfecció al text *Letter from Birmingham Jail*³⁹. King creu que hi ha una sèrie de lleis que a la pràctica oprimien al seu poble, i, que, davant d'elles, s'havia d'actuar de manera diferent. Així cal diferenciar entre les lleis justes, que susciten la semblança entre grups i individus, i les injustes, que apel·len la seva diferenciació, i, que poden ser teòricament justes, però aprofitades per usar-se injustament contra un grup o una persona. King creu que, com a

³⁶ Lischer, Richard. *The preacher King : Martin Luther King, Jr. and the word that moved America*. New York: Oxford University Press, 2020. Pàg. 120.

³⁷ King Jr., Martin Luther. *Los Viajeros de la libertad*. Barcelona: Fontanella, 1963. Pàg. 21-108.

³⁸ King Jr., Martin Luther. *El día clave: 5 de diciembre*. 1958. Dins de l'obra *Un sueño de igualdad*. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2010. Pàg. 41.

³⁹ King Jr., Martin Luther. *Letter from Birmingham Jail*. 1963. NAUSET INTERFAITH ASSOCIATION TEAM. 20 pàg.

defensor de la justícia i home d'ordre, les lleis no es poden posar en qüestió, ja que al cap i a la fi, són la base de l'ordre social. No obstant això, hi ha lleis que en la seva aplicació serveixen per afavorir la segregació, i, per tant, segons l'ideal moral cristià són injustes. Aquests tipus de lleis, doncs, no s'han d'acceptar, ja que en la seva aplicació tenen un caràcter arbitrari. Així, sempre seguint els principis bàsics de l'amor i acceptant les conseqüències penals, és una manifestació de ple dret.

Per altra banda, un dels aspectes bàsics del seu pensament, és l'optimisme en la societat estatunidenca, que mitjançant la reconciliació entre races podrà construir-se una de millor. En el seu discurs *I Have a Dream* mostra que el seu veritable somni és aquesta transformació de la societat, el que anomena *American Dream*, en la seva confiança per la prosperitat del seu país en el qual “*está situación puede cambiar y cambiará*”⁴⁰.

Així mateix, en el seu discurs d'acceptació del Premi Nobel de la Pau de 1964, mostra una esperança i fe pels nous fonaments de la nació dels EUA (en aquell any s'havia signat la *Civil Rights Act*). Però també, en termes mundials, amb el desenvolupament de la humanitat cap a un futur ple d'igualtat i llibertat. “*Me niego a aceptar la visión de que la humanidad esté tan irremediabilmente encadenada a la tenebrosa noche del racismo y la guerra*”⁴¹. Així doncs, la seva esperança cap al compliment dels objectius no només la vertebrava a escala interna sinó també internacional, per a l'assoliment d'un món emmirallat en la transformació social que en un futur viurà el seu país.

2.3. EL PACIFISME

El mètode de la resistència no-violenta de King es veia sobreposat per un pensament que estava per sobre de qualsevol estratègia o tàctica de convèncer, ja que se sustentava, com s'analitzarà posteriorment, pels valors o principis cristians. Aquests, més que un mètode, significaven una forma de vida per a ell, com és el pacifisme. Influenciat pel mètode de Gandhi en el moviment de la independència de l'Índia contra l'imperialisme britànic⁴² i el seu exèrcit. No obstant això, segons Luther King, aquest mètode era atorgat per Déu (i l'adquirida gràcies a la fe).

Va creure en el pacifisme com el millor antídote contra la violència, mètode amb el qual s'havia defensat els valors cristians als EUA fins aleshores, com el cas del Ku Klux Klan.

⁴⁰ King Jr, Martin Luther. *I Have a Dream*. 1963. Dins de l'obra *Un sueño de igualdad*. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2010. Pàg. 160.

⁴¹ King Jr., Martin Luther. *Nobel Peace Prize Acceptance Speech*. 1964. Dins de l'obra *Un sueño de igualdad*. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2010. Pàg. 167.

⁴² F. Jackson, Thomas. *From Civil Rights to Human Rights: Martin Luther King, Jr., and the Struggle for Economic Justice*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009. Pàg 98-122.

Això és així, ja que, segons el pastor, la pau només generava més pau, mentre que la violència només generava més violència.

Així doncs, a la moralitat del pacifisme també se li sumava la impracticabilitat de l'acció violenta. Aquesta, sempre va ser més fàcil quan va poder posar en qüestió el mètode violent del moviment del nacionalisme negre que portava als disturbis a mitjan dècada dels seixanta. Per Luther King, la història de la lluita afroamericana demostrava que la insurrecció violenta només comportava una victòria física, però mai aconseguia l'objectiu principal de la reestructuració de les condicions de vida. A més, això donava els motius suficients per a l'autojustificació de la brutalitat policial com a càstig, que només faria que augmentar els prejudicis cap als membres de la comunitat afroamericana, com seria en el cas dels disturbis als *ghettos* negres⁴³. La victòria física, a part, destruiria elements dels quals els manifestants hi voldrien participar, com espais públics o vincles amb persones blanques afines al moviment, el que comportaria no arribar a l'objectiu final de la transformació de la societat, ja que la destrucció no pot ser constructiva⁴⁴. Per això la clau per ell no es troba en la cerca de separació i eliminació del sistema, sinó en la no cooperació massiva, és a dir: “*retirar nuestra no cooperación con un sistema injusto*”⁴⁵. Aquest terme permetria mostrar el seu rebuig al sistema existent, mentre que s'eliminaria la violència que només aporta al moviment la suma dels prejudicis de la població blanca, i, en conseqüència, un augment de la justificació per a la reacció violenta.

Per tant, la violència no donava els resultats pràctics que volia el mètode de King. És a dir, per ell, la no-violència era més efectiva que l'alternativa violenta perquè aquesta creava més problemes socials dels que resolía, i, això, dinamitava les possibilitats del seu objectiu principal, la construcció futura d'una nació en pau⁴⁶.

No obstant això, s'hauria de definir quin era el seu concepte de pacifisme, que es basava en la pau positiva. Refusava la pau negativa, que era aquella que apostava per la no-violència sense tenir en compte les conseqüències del seu establiment. És a dir, en la seva lluita, la pau negativa suposaria que la tranquil·litat social fos prioritària a aconseguir la igualtat social i racial en el país, i, per tant, la cerca del pacifisme estaria per sobre de la cerca de la justícia social. En canvi, King creia en una pau positiva, on l'assoliment de la pau social havia d'anar intrínsecament vinculada a la transformació de la societat en igualitària i justa, sinó el valor

⁴³ Ansbro, John J. *Martin Luther King, Jr. : el desarrollo de una mente*. México D.F: Publigráficos, 1985. Pàg. 248.

⁴⁴ *Ídem*. Pàg. 249.

⁴⁵ King Jr., Martin Luther. *Los Viajeros de la libertad*. Barcelona: Fontanella, 1963. Pàg. 65.

⁴⁶ Ria Stacy. “Religión y Paz en Martin Luther King Jr.”. Tesis de Licenciatura, Universitat de València, 2016. Pàg. 232.

de la primera es veuria mancada de sentit. Per tant, derivat en la tesi de l'ADNV, la pau negativa només aspirava a la fi de la violència, en canvi, la pau positiva buscava que aquesta anés acompanyat dels canvis socials i racials que s'esperaven⁴⁷.

El pacifisme que defensava el doctor King s'ha de diferenciar de la passivitat, ja que l'acció directa de la resistència no-violenta era totalment activa. El mètode resistent es basava en la no utilització de la força física, no en la no-actuació: *“el verdadero pacifismo no es la no-resistencia contra el mal, sino la resistencia sin violencia contra el mal”*⁴⁸.

2.4. ELS PRINCIPIS CRISTIANS

De fet, la correlació dels seus dos mètodes ja explicats, la pau i la no-violència, trobaven la base en el fet que els dos actes conflueixen en l'amor de la religió cristiana, ja que havien sigut atorgades pel mateix Déu. Així, per ell, els seus mètodes eren l'aplicació del cristianisme en el context social, en el desenvolupament humà (*Christianity in action*). Per tant, entenia que la religió estava intrínsecament lligada al context social, com un propòsit social perquè la religió no s'entén sense la seva labor en la comunitat. Així doncs, la religió va esdevenir la base espiritual i organitzativa del moviment⁴⁹. La força moral que vertebrava els dos mètodes en la religió cristiana es basava en la proliferació en els seus actes dels principis cristians⁵⁰.

Aquests principis es basen en una sèrie d'elements que conformen i estructuren l'ideari cristià del doctor King i que l'ajudaran a portar el seu mètode d'acció endavant sense qüestionaments de tipus religiós.

La seva fe es basava en la creença que tot era vingut per Déu, i, per tant, calia confiar en ell, inclús en els moments més difícils, ja que era la base per no desestabilitzar i mantenir unida la força necessària per lluitar en favor de la justícia social. La figura de Déu servia per a King com un líder que marcava el camí a seguir del qual no es podia dispersar.

Molts cops aquest camí s'interpel·lava a través de l'oració; *“Había invitado a la audiencia a que se uniera a mí en la oración y había comenzado pidiendo a Dios guía y dirección para todas nuestras actividades”*⁵¹. Aquesta frase demostra que per ell, el camí que calia seguir per fer l'acció (guiat per Déu) es trobava molts cops en la interpel·lació a través de l'oració que el reverend transmetia als espectadors, trobant els objectius d'unió i determinació per la lluita

⁴⁷ Ídem. Pàg 231.

⁴⁸ King Jr., Martin Luther. *Los Viajeros de la libertad*. Barcelona: Fontanella, 1963. Pàg. 119.

⁴⁹ A. Kirk, John. *Martin Luther King, Jr.* Taylor & Francis Group. 2004. Pàg. 183.

⁵⁰ Stacy, Ria. “Religión y Paz en Martin Luther King Jr.”. Tesis de Licenciatura, Universitat de València, 2016.

⁵¹ King Jr., Martin Luther. *El día clave: 5 de diciembre*. 1958. Dins de l'obra *Un sueño de igualdad*. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2010. Pàg. 37.

que ell buscava. A més, l'oració servia per posar en contacte els tres subjectes de l'acció: Déu (el guia), el reverend King (l'interlocutor) i els espectadors (com a seguidors).

A més, aquesta fe en Déu, quan arribaven els moments difícils es veia reforçada pel sofriment i el sacrifici que ell creia que s'havia de suportar si es volia assolir els objectius, ja que aquestes dues accions eren la prova màxima del seguiment del camí traçat per Déu⁵². Així doncs, el doctor apel·lava a la decidida valentia dels individus que estaven disposats (per gràcia de Déu) a sofrir, i, a sacrificar-se per la seva causa: la lluita per la llibertat i dignitat. En aquest punt cobra sentit una de les fases més utilitzades per ell, ja exposada anteriorment, que el sofriment immerescut és redemptor. Aquest punt feia que el discurs de King banalitzes els mals que podien sofrir els afroamericans en la lluita del moviment, ja que els morts o ferits en les protestes significaven part del sofriment que estaven disposats a patir per tal d'aconseguir el seu objectiu com a bons cristians.

Un altre clau del seu ideari cristià era el perdó. En el mètode del reverend, després d'obtenir la llibertat i transformar la societat, el següent i últim pas era la reconciliació entre races. Per tant, en terme dels seus objectius religiosos per la transformació de la societat i de les relacions socials, el perdó es transformava en imprescindible, ja que sense ell aquests no fructificarien. És a dir, el perdó era l'últim dels passos a seguir per aconseguir l'objectiu de l'ADNV exposat en el capítol anterior.

Així doncs, en un mètode on l'objectiu era la reconciliació, per no irrompre en accions fruit de la ira i la frustració en contra de la discriminació sistemàtica, i mantenir-se en un estat de tranquil·litat moral, calia apostar per la plena obediència a la paraula de Déu i seguir el seu camí, per sobre de la decisió d'actuar sota els mateixos estímuls i pensaments. La clau es trobava en poder entendre les diferents situacions dels altres grups, i el perquè havien arribat a aquelles accions o pensaments, i actuar en conseqüència en favor de la justícia⁵³. Per això, el doctor King sempre va intentar entendre i contextualitzar els motius que havien dut els segregacionistes blancs i les institucions per discriminar els afroamericans i actuar en favor de la injustícia racial. Aquest pas és essencial per entendre la tranquil·litat amb la qual escriu i parla el doctor King al descriure i lluitar contra situacions que ell considerava injustes, no només en terme de drets, sinó també en terme valors cristians.

Paral·lelament a aquesta calma moral, per aconseguir els seus objectius, calia acceptar la violència a pesar de no donar-la, i, això, era un acte que requeria una immensa valentia, i,

⁵² Stacy, Ria. "Religión y Paz en Martin Luther King Jr.". Tesis de Licenciatura, Universitat de València, 2016. Pàg. 220-222.

⁵³ *Idem*. Pàg. 214.

més ja que era necessari que ningú es desviés d'aquell camí. Per assolir-ho, calia que els afroamericans posseïren una quantitat elevada de coratge per saber sufocar els seus temors perquè aquests no determinessin les seves accions. De fet, va ser el mateix missatge del reverend el que va suposar un punt d'inflexió als afroamericans reprimits del sud, i, per tant, el que va donar un tomb al moviment dels drets civils. Les seves paraules van donar el coratge suficient, a un grup sempre identificat (i molts cops també autoidentificat) com a inferior i servil, per lluitar sense actuar violentament contra els qui els reprimien amb violència⁵⁴.

⁵⁴ King Jr., Martin Luther. *Los Viajeros de la libertad*. Barcelona: Fontanella, 1963. Pàg. 124.

CAPÍTOL 3. MÉS ENLLÀ D'UN SOMNI

Más que un sueño és el títol que té el documental de Barbara Necek sobre els últims anys de la vida de Luther King, en la que les seves preocupacions van deixar de banda el somni explicat al món el 28 d'agost de 1963 sobre el *Lincoln Memorial*⁵⁵. Aquest estava basat en la lluita per la igualtat racial i la justícia social, i, així posar fi d'una vegada per totes als fantasmes de l'esclavitud abolida cent anys abans (existents per les lleis de segregació del país i per la inferioritat dels afroamericans en el disseny institucional). A partir de 1965, aproximadament, i, fins a la seva mort (el 4 d'abril de 1968), el doctor King va tenir un gir de les preocupacions com a activista, que van passar a ser enfocades a la millora de les condicions de vida dels afroamericans, que vinculava la seva posició social o racial amb les seves condicions laborals, econòmiques i d'oportunitats. Aquestes lluites, molt més pragmàtiques i vinculades a la realitat quotidiana dels barris afroamericans, es va donar sobretot en moviments socials de ciutats del nord del país, fugint d'una dinàmica que estava molt més centrada en la lluita pels drets civils donada a les poblacions del sud. També es va posar molt èmfasi en una guerra que va tenir molts efectes interns al país i que estava totalment vinculada amb les desigualtats de classes, la Guerra del Vietnam⁵⁶. Amb aquesta descripció, es fa patent que la lluita del reverend en els últims anys no és quelcom superior o més important al seu somni inicial, però, sí que portarà el seu desig a una nova dimensió més realista. Per tant, el moviment que s'instaurarà al nord podrà anar més enllà del seu somni, com s'intentarà demostrar continuació.

3.1. NOVES DIRECCIONS.

Un dels biògrafs de Luther King, John Kirk, defineix els últims anys de la vida del reverend a través del sintagma *New Directions*. L'historiador estatunidenc reflexa en dues paraules el gir que agafarà les principals preocupacions de Luther King en els últims anys de la seva vida. Després d'adonar-se del baix assoliment de millores del moviment pels drets civils en termes pràctics, se centrarà molt més en les protestes en els barris de les grans ciutats del nord⁵⁷.

⁵⁵ Necek, Barbara. *L'autre rêve de Martin Luther King*. Brotherfilms (2023).

⁵⁶ Segons Jonathan Neale el 80% dels soldats eren de procedència obrera i el 20% de famílies *White-collars* de nivell mitjà, els quals van ser obligats al reclutament. En canvi el govern va protegir els fills de les classes dirigents i dels rics. Els universitaris no anaven a la guerra fins que acabessin els estudis i es feien falsos tests mèdics. "La gente sabía que el reclutamiento era discriminatorio". Neale, Jonathan. *La Otra historia de la guerra del Vietnam*. Barcelona: El Viejo Topo, 2003. Pàg. 94.

⁵⁷ A. Kirk, John. *Martin Luther King Jr.* Taylor & Francis Group, 2004. Pàg. 152-181.

Aquest rumb es deu, com expliquen Howard Zinn o Willi Paul Adams, entre d'altres⁵⁸, que a partir de la dècada dels seixanta, els afroamericans creien que l'acció del doctor King no millorava a la pràctica les situacions de quotidianitat de la vida dels afroamericans. El principal problema era que la seva qualitat de vida continuava sent molt inferior a la dels blancs, per culpa de les diferències econòmiques entre ambdós i per la manca d'oportunitats acadèmiques, professionals i laborals que pogués revertir la situació. Així doncs, als barris de les ciutats del nord, on el moviment liderat per King no va incidir tant, i on les condicions de desigualtat racial eren molt més latents per la diferència entre barris, es va començar a creure més en les propostes del moviment identificat com a nacionalisme negre. Per tant, la seva acció va estar molt més centrada en el vincle entre la pobresa econòmica i la desigualtat racial, apropant-se molt més a la dinàmica de la lluita de classes.

3.1.1. Moviments destacats

Aquestes noves preocupacions i el nou rumb en les protestes es van concretar en una sèrie de moviments i campanyes, com ja s'ha dit, focalitzades al nord del país. El primer a destacar és el *Chicago Freedom Movement* (CFM). Aquest moviment social va ser, a simple vista, una col·laboració entre la *Southern Christian Leadership Conference* i la *Chicago's Council of Community Organization*, és a dir, un moviment social d'experimentació en la no-violència dins la cultura de les lluites als barris marginals de les ciutats del nord. De fet, el CFM va ser possiblement la primera campanya pels drets civils en una major metròpolis del nord dels EUA⁵⁹.

Així doncs, Luther King es va enfrontar a una situació amb moltes més complexitats, en les que els problemes dels *ghettos* afroamericans necessitaven un canvi en l'estructura jeràrquica social i econòmica de la societat: “*Unlike the issues of segregation and disenfranchisement in the South, racial discrimination in the north had no direct or simple solutions*”⁶⁰.

La seva principal acció directa va ser la marxa per la *Open Housing*, ja que el primer objectiu del moviment seria el problema de la diferència dels habitatges segons els barris de la ciutat. Tot i això, el doctor King es va trobar una comunitat negra molt frustrada per les situacions quotidianes viscudes i poc disposats a seguir els seus mètodes, que portava al seguiment de

⁵⁸ Adams, Willi Paul. *Los Estados Unidos de América*. Madrid: Siglo XXI de España, 1992; Jones, Maldwyn A. *The Limits of Liberty : American History 1607-1992*. New York: Oxford University Press, 1983; Zinn, Howard. *La otra historia de los Estados Unidos: desde 1492 hasta hoy*. Hondarribia: Argitaletxe HIRU, 1997; Foner, Eric. *La Historia de la libertad en Estados Unidos*, Barcelona: Península, 2010.

⁵⁹ Mary Lou Finley, Bernard, Jr. LaFayette, James R., Jr. Ralph, Pam Smith, and Clayborne Carson. *The Chicago Freedom Movement : Martin Luther King Jr. and Civil Rights Activism in the North*. Kentucky: University Press of Kentucky. Pàg. 5.

⁶⁰ A. Kirk, John. *Martin Luther King Jr.* Taylor & Francis Group. 2004. Pàg. 152.

formes de protesta violentes, encoratjant el moviment del *Black Power*. En aquest sentit, hi ha dubtes en la historiografia sobre si el CFM va ser una derrota del moviment dels drets civils i els mètodes de King. Segons John Kirk, les protestes a Chicago sí que van suposar una derrota pels mètodes de King, tot i que no troba les causes en les seves accions, sinó en les condicions trobades a Chicago, com són l'actitud d'un alcalde molt hàbil i no complidor de les promeses, d'una comunitat blanca molt reaccionària i una població afroamericana molt dividida, i en gran part hostil al mètode de la no-violència i l'amor de Luther King⁶¹. Així doncs, la campanya del nord va ser el moviment que va exigir al reverend la creença i confiança més alta en el seu mètode. Per altra banda, segons molts dels membres d'aquell moviment, no va ser una derrota, ja que els canvis no es van poder determinar en poc temps, pel fet que aquest moviment pretenia canviar el rumb d'una societat per transformar els aspectes de la vida quotidiana, la qual cosa podia tardar a produir-se; "*Successful campaigns put the issue on the public agenda, but legal, institutional, and cultural changes may come years later, as other groups and their political allies keep forging ahead in different, less visible arenas*"⁶².

Més endavant, les reivindicacions de King van unir-se amb una protesta que englobava una composició social i racial molt més transversal, i que estava molt relacionada amb el moviment polític de la Nova Esquerra⁶³. Sobre aquest moviment cal tenir molt present la seva relació amb el principal conflicte del moment que determinava el món en totes les seves parcel·les i espais possibles, la Guerra Freda. És molt sorprenent com no apareix majoritàriament en els escrits del reverend (llibres, articles, discursos, converses,...) quasi cap vincle amb el paradigma de la Guerra Freda. Aquesta dinàmica determinava i superposava tota l'estructura social, cultural, econòmica, militar i política dels EUA, i, en general, de tota la dinàmica mundial, i, fins i tot global.

És així com es poden trobar dues paraules encertades per definir el vincle en el seu ideari amb l'esdeveniment internacional capital del seu context, com són la negació i l'oblit. No obstant això, cal dir, que, sobretot en els últims tres anys de la seva vida sí que tindrà un cert apropament a la protesta contra la situació dels EUA en la dinàmica de Guerra Freda, molt centrat en la Guerra del Vietnam i la seva denúncia. En aquest sentit, però, Luther King

⁶¹ *Ídem*. Pàg. 159-161.

⁶² Mary Lou Finley, Bernard, Jr. LaFayette, James R., Jr. Ralph, Pam Smith, and Clayborne Carson. *The Chicago Freedom Movement : Martin Luther King Jr. and Civil Rights Activism in the North*. Kentucky: University Press of Kentucky. Pàg. 4.

⁶³ Foner, Eric. *La Historia de la libertad en Estados Unidos*, Barcelona: Península, 2010. Pàg. 467.

tendirà sempre a treure'n unes conclusions relacionades amb la situació interna del país, més que a centrar-se en la guerra globalitzada en si mateixa.

A pesar de tot, sobretot en els últims anys de la seva vida, relacionat amb una distensió amb la presidència de Johnson, cada cop més preocupat per la intervenció estatunidenca al Vietnam del Sud, Luther King i la SCLC es van centrar més en protestes vinculades a la pobresa relacionada amb la injustícia racial (com la lluita dels treballadors de la sanació a Memphis o la Campanya pels Pobres). En aquest paradigma, el moviment dels drets civils es va unir a la protesta del país contra diferents intervencions bèl·liques estatunidenques (que mostraven el seu imperialisme) en el marc de la Guerra Freda. Concretament, la Guerra del Vietnam suposava una contradicció del concepte de la llibertat, que era defensada i enaltida com a part fonamental de la retòrica nord-americana. Aquest concepte es contraposava a la realitat “*en absoluto libre tanto de los negros norteamericanos como de los comunistas enemigos del mundo libre*”⁶⁴. La contradicció del missatge oficial i propagandístic amb la realitat va fer esclatar una protesta interna en contra de la Guerra del Vietnam a la que es va unir el moviment dels drets civils i Luther King, com per exemple, el seu discurs el 25 de febrer de 1967 a Beverly Hills, entre d'altres⁶⁵.

Així doncs, la intervenció militar de l'exèrcit estatunidenc en el sud-est Asiàtic (basat en la *Domino theory*), va suposar un auge de l'oposició pública del país, en la que el doctor King no s'hi va voler sumar en un inici per por a perdre el suport institucional en el seu moviment. Malgrat això, a mesura que anava augmentant les seves conseqüències no ho va poder evitar. Per ell, hi havia tres grans causes per protestar contra ella⁶⁶.

En primer lloc, denunciava el nombre desmesurat d'afroamericans pobres, joves de famílies sense recursos (comparat amb els fills de les famílies benestants generalment blanques), que eren enviats obligatòriament a combatre i a morir a la Guerra del Vietnam, un conflicte armat que no lluitaven pel bé dels seus interessos⁶⁷, sinó pels geoestratègics del govern en el marc de la Guerra Freda i la lluita contra el comunisme en el front del Sud-Est Asiàtic. A més, els

⁶⁴ *Ídem*. Pàg. 18-19.

⁶⁵ King Jr., Martin Luther. *Beyond Vietnam: A Time to Break Silence*. 1967. CIVIL RIGHTS MOVEMENT ARCHIVE. 8 pàg.

⁶⁶ Pepper, William. *La Ejecución de Martin Luther King : un acto de estado*. Madrid: Foca, 2003; A. Kirk, John. “Martin Luther King, Jr.”. *Taylor & Francis Group*. 2004; Rentero, Vera. “Denuncia antibélica en los discursos de los referentes del Movimiento por los Derechos Civiles”. *Segundo Congreso Internacional de Ciencias Humanas “Actualidad de lo clásico y saberes en disputa de cara a la sociedad digital”*. (2022) Escuela de Humanidades, Universidad Nacional de San Martín; Ansbro, John J. *Martin Luther King, Jr. : el desarrollo de una mente*. México D.F: Publigráficos, 1985; Coleman, Finnie D. “El cambio en las ideologías: una (re) valorización contemporánea de Martin Luther King Jr. y Malcolm X”. *El color de la tierra: las minorías en México y Estados Unidos*, (2019).

⁶⁷ Jones, Maldwyn A. *The Limits of Liberty : American History 1607-1992*. New York: Oxford University Press, 1983. Pàg. 508-509.

afroamericans lluitaven en defensa dels valors de la democràcia i la llibertat, que eren aquelles veritats històriques irrefutables que creien els estatunidencs haver portat a la humanitat, però, que, en el seu país no es complia amb les minories ètniques (i entre elles, la comunitat afroamericana). Un país que volia garantir, en la guerra, els drets i els privilegis dels qui lluitaven a l'estranger, quan aquests no els tenien garantits al seu propi país. A més, els EUA, el suposat portador de la democràcia i la llibertat al món, estava donant suport a un govern com el de Saigon, corrupte, clientelar i dictatorial⁶⁸.

En segon lloc, la guerra estava intrínsecament relacionada amb un dels principals problemes des de feia anys en la societat estatunidenca, i un dels teòrics nuclis de la base del programa del president Johnson, com era la pobresa. Primer de tot, com s'acaba de descriure, hi havia un reclutament desmesurat en el nombre de joves de famílies pobres (moltes d'elles afroamericanes) enviats a la guerra en comparació amb fills de famílies riques (moltes d'elles blanques). Addicionalment, la plena atenció de l'administració Johnson en la guerra, va suposar una pèrdua desmesurada de recursos polítics (com noves lleis o iniciatives reformistes) i econòmics en altres iniciatives del govern, com la lluita contra la pobresa i els drets civils. És a dir, que no hi havia prou atenció dels membres del govern per a continuar impulsant mesures a favor del moviment dels drets civils liderat per King⁶⁹. A més, per altra banda, la desmesurada inversió de recursos per a despeses militars en la que es va convertir la Guerra del Vietnam, va suposar que encara que es formulessin propostes per a la causa, no hi havia recursos federals suficients per dur-ho a terme a la pràctica. Tot i això, en aquestes protestes, es continua veient una crítica de Luther King i el seu moviment cap a la guerra, més en termes interns del país que en dilemes de política internacional derivats de la dinàmica de Guerra Freda.

No obstant això, en el tercer i últim punt de la seva crítica a la guerra, sí que se centra en el paper internacional que desenvolupa els EUA en el clímax de la Guerra Freda en la intervenció bèl·lica al sud-est Asiàtic. Com a pacifista convençut, igual que creia en els drets civils per la llibertat dels afroamericans en el seu país, també necessitava denunciar els drets internacionals per la llibertat de la població vietnamita, les autèntiques víctimes de la guerra, derivada, segons King, de l'imperialisme estatunidenc⁷⁰. La població del Vietnam tenia una

⁶⁸ Ansbrosio, John J. *Martin Luther King, Jr. : el desarrollo de una mente*. México D.F: Publigráficos, 1985. Pàg. 252.

⁶⁹ Pepper, William. *La Ejecución de Martin Luther King : un acto de estado*. Madrid: Foca, 2003. Pàg. 211 i 214.

⁷⁰ Rentero, Vera. "Denuncia antibélica en los discursos de los referentes del Movimiento por los Derechos Civiles". *Segundo Congreso Internacional de Ciencias Humanas "Actualidad de lo clásico y saberes en disputa de cara a la sociedad digital"*. (2022) Escuela de Humanidades, Universidad Nacional de San Martín. Pàg. 6.

sensació que podia ser compartida pels habitants d'altres pobles que també eren maltractats fruit de les inferències directes o indirectes d'aquest, com per exemple, les víctimes de les dictadures sud-americanes. Així doncs, Luther King també va condemnar el seu país com a portador de la violència, fruit d'un colonialisme o imperialisme del qual el seu país sempre havia intentat negar. King va criticar amb rotunditat un triple mal: el racisme, l'extrem materialisme i el militarisme. Per altra banda, va criticar la política exterior del país al Vietnam, la qual representava el colonialisme blanc, la paranoia anticomunista i la mortífera arrogància occidental. A més, va denunciar els EUA com al gran proveïdor de violència en el món⁷¹. Com es pot observar, pel doctor King, el seu interès en la crítica a la guerra no tenia res a veure amb el conflicte ideològic que treia de fons, sinó que la seva principal preocupació es basava en el concepte *The Balancing Act*⁷², que significava la resolució del conflicte posant fi a la violència.

En termes generals, van ser poques, però algunes, les referències que va fer sobre la situació global de la Guerra Freda des d'una perspectiva general, d'ampli espectre, sempre destinada a conclusions sobre la injustícia i la desigualtat social en el món. També en va fer d'altres com l'augment de la violència nuclear i la militarització de totes les àrees d'influència, centrats a intentar posar fi a l'anomenat Tercer Món. En les últimes pàgines d'un dels seus discursos a escala internacional, el de l'entrega del Premi Nobel de la Pau de 1964 a Oslo, Noruega, es pot descobrir una de les característiques del seu ideari. Aquest era l'optimisme en el futur per a una transformació de la societat, on volia mostrar al món la seva confiança en la humanitat per assolir un planeta més just per a tots i lluny de la violència. Això estava en paral·lel amb la confiança que tenia sobre la societat estatunidenca en relació amb la fi de la segregació i la discriminació que patien els afroamericans. Així, com a pacifista, es negava a acceptar que tots els països haguessin d'iniciar un procés de militarització total que avançava cap a la destrucció termonuclear⁷³. Igual que en la seva lluita per la justícia racial, Luther King descriu la seva fe en la prospecció humana per fer un món més just, on governi la llibertat a tots els països, i regni la "*justicia mutilada, que yace postrada en los ríos de sangre que son las calles de nuestros países*". La seva fe en la humanitat vencia tot i els temps de Guerra Freda, en el que descriu: "*Todavía creo que venceremos*"⁷⁴.

⁷¹ A. Kirk, John. *Martin Luther King Jr.* Taylor & Francis Group, 2004. Pàg. 165.

⁷² Kramer, Martin. "In the Words of Martin Luther King,". Dins Martin Kramer, *The War on Error: Israel, Islam, and the Middle East* (New Brunswick, NJ: Transaction, 2016). Pàg. 264-265.

⁷³ King Jr., Martin Luther. *Nobel Peace Prize Acceptance Speech*. 1064 Dins de l'obra *Un sueño de igualdad*. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2010. Pàg. 167.

⁷⁴ *Ídem*. Pàg. 167-168

Sempre seguint en paral·lel l'evolució de la seva lluita en el moviment dels drets civils, el doctor King també criticava la desigualtat social, econòmica i geogràfica que proporcionava la dinàmica de la Guerra Freda, on era molt evident l'existència d'indrets en el planeta on la població disposava de molts menys recursos per a sobreviure. Aquells indrets eren coneguts com el Tercer Món; “*Me atrevo a creer que todo el mundo, dondequiera que se encuentre, ha de poder confiar en tres comidas al día para el cuerpo, educación y cultura para la mente, y dignidad, igualdad y libertad para su espíritu*”⁷⁵.

La lluita contra la pobresa econòmica dels afroamericans va arrelar tan a fons en les preocupacions de Luther King, que, el 1968, és a dir, en els últims mesos de la seva vida, va articular una campanya centrada a combatre les desigualtats econòmiques que articulaven la pobresa del país, així produint-se un moviment interracial. Aquesta campanya va ser anomenada la Campanya pels Pobres, en anglès, la *Poor People's Campaign* (PPC). El doctor King, finalment es va adonar que les millores aconseguides en el terreny dels drets civils (com la *Voting Rights Act* o la *Civil Rights Act*) no tenien cap efecte sobre les vides dels afroamericans si no es modificava els problemes amb els quals es trobaven en el dia a dia (pobresa econòmica, manca d'oportunitats, desigualtats urbanístiques,...). Una de les característiques del canvi dels seus objectius en aquesta nova campanya, va anar vinculada a la variació del seu mètode, que es basava en una protesta no-violenta. En aquest cas, però, el doctor ho descriu com una transició cap a un altre nivell, ja que es basava en una major impaciència dels afroamericans, i, en conseqüència, una reacció més rígida dels blancs. Aquest nou (i més alt) nivell és la desobediència civil massiva (*mass civil disobedience*)⁷⁶. Aquest moviment va significar un gran punt i a part en l'activisme de Luther King. Tot i que la pobresa estava totalment vinculada amb la condició racial de les persones, el moviment tenia com a subjecte principal la posició social de la persona i no tant la raça.

Durant la campanya a Washington D.C. per la PPC King es va veure envoltat pel seu últim moviment, el dels treballadors de la brossa de Memphis. La composició racial dels treballadors en vaga vinculava els temes de raça i classe (expressats en la PPC) al seu màxim estadi⁷⁷. El moviment, però, va posar al límit el vincle del reverend amb la no-violència, quan la primera manifestació, el 28 de març, abans que ell arribés, va evolucionar en un conflicte violent, el qual va fer perdre molts dels polítics simpatitzants i va agreujar les veus dels seus

⁷⁵ Ídem. Pàg. 168.

⁷⁶ A. Kirk, John. *Martin Luther King Jr.* Taylor & Francis Group, 2004. Pàg. 171.

⁷⁷ Ídem. Pàg. 178.

opositors⁷⁸. Per això, King va decidir demostrar que continuava sent capaç de liderar una marxa pacífica i va convocar una nova manifestació pel dia 5 d'abril. El dia 3, va fer el seu últim discurs en una església de la ciutat, tot i la seva indisposició per l'acumulat cansament. En el discurs *I've been to the Mountaintop*, més que un acte de principis, el que va mostrar King va ser la seva capacitat de transmissió i determinació en l'oratòria: “*But it really doesn't matter to me now, because I've been to the mountaintop [...] and I've seen the promised land. I may not get there with you. But I want you to know tonight, that we as a people will get to the promised land. And so I'm happy tonight. I'm not worried about anything*”⁷⁹. L'endemà, però, Luther King va morir poc després d'arribar a l'hospital de Memphis, a causa de la bala que James Earl Ray va impactar contra el cos del reverend.

⁷⁸ F. Jackson, Thomas. *From Civil Rights to Human Rights: Martin Luther King, Jr. , and the Struggle for Economic Justice*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009. Pàg. 352.

⁷⁹ King Jr., Martin Luther. *I've been to the Mountaintop*. 1968. UNIVERSITY OF BALTIMORE. 9 pàg.

CONCLUSIONS

Luther King (1929-1968) va ser un dels principals líders del moviment dels drets civils que es va donar als EUA en l'època posterior a la Segona Guerra Mundial, entre les dècades finals dels quaranta, cinquanta i seixanta. Per això, al llarg del treball s'ha intentat analitzar i interpretar les principals característiques del seu ideari com a part fonamental de la seva figura. Un cop arribats aquí, doncs, cal preguntar-se com va transcendir aquest ideari en el seu temps i en el seu context, i com es va relacionar o quines interdependències va tenir amb el món que l'envoltava.

El doctor King va tenir una relació significativa amb les masses afroamericanes i el seu ideari va arribar a elles. El missatge de King era simbòlicament potent, dominava tant els recursos literaris com oratoris, el que li permetien connectar ràpidament amb qui l'escoltava o el llegia. A més, King, tant en la teoria política com en la pràctica, defensava una causa que era percebuda pels oprimits com justa, i posava en evidència els opressors. Això va infligir una forta determinació a qui apel·lava per lluitar pels seus drets, és a dir, la població afroamericana, que es va convertir en la seva massa social. Per tant, aquesta visió portaria a la conclusió que estem davant una figura que mobilitzava a les masses.

No obstant això, el missatge de King apel·lava a unes masses socials i racials molt concretes, el que exclou molts sectors dels seus seguidors, la qual cosa no qüestiona el seu èxit. El discurs del doctor King no era totalment elitista (sobretot socialment), però si mancava una dinàmica de ruptura de l'ordre social existent, com podien tenir Malcolm X i els líders dels *Black Panther*. El seu ideari, basat en la transformació de la societat per la reconciliació i la redempció entre races, lluitava contra la injustícia racial, però no qüestionava l'estructura jeràrquica de l'estat ni el poder polític i social blanc. El reverend va tenir una forta preocupació per la pobresa derivada de la injustícia, discriminació i segregació racial que estava establerta a la societat estatunidenca, com ho va mostrar el 28 d'agost de 1963, marxant a Washington pel Treball i la Llibertat (*for Jobs and Freedom*). Tot i això, el seu discurs mai va apel·lar a la classe obrera per qüestionar les jerarquies socials i així aconseguir una unió entre els estrats més baixos de la societat per canviar l'estructura socioeconòmica que dominava el país. Més aviat, a causa del seu mètode i convicció pacifista, no tenia un ideari gens revolucionari socialment perquè per por a la violència que podia derivar dels manifestants, mai va instigar a la subversió de l'ordre. El seu discurs era integrador, ja que apel·lava a la comunitat afroamericana en el seu total, i inclús, demanava als sectors

benestants afroamericans que posessin en risc la seva posició al servei de la causa justa del moviment (vinculat a la figura del bon samarità), que de fet, predicava amb el seu exemple. No obstant això, caldria preguntar-se si el seu discurs exclouïa a altres sectors marginats de la societat estatunidenca, i quina posició tindrien aquestes en la *Beloved Community* de Luther King, en el que no va anar més enllà de la redempció de la raça blanca i negra. Per exemple, les comunitats asiàtiques, els immigrants europeus, els llatinoamericans,... Un altre exemple podria ser els indis, els quals tenien unes condicions de vida i un passat històric igual o més marginat en la societat estatunidenca que els afroamericans. També, doncs, caldria preguntar-se si Luther King, així com defensava la igualtat racial i la justícia social, estava disposat a lluitar per la igualtat de gènere, fent de les dones part de la redempció social i racial de la nova societat que proposava. Finalment, en els últims tres anys de vida les seves preocupacions s'encaminaran més enllà del somni expressat el 28 d'agost del 1963. El doctor King s'adonà que les seves lluites al sud i els seus èxits en drets civils no tindran molta transcendència en les condicions de vida dels afroamericans. Aquest paradigma es donarà sobretot en els barris afroamericans del nord, on la comunitat vivia unes situacions quotidianes de desigualtat econòmica, de degeneració dels barris i de falta d'oportunitats laborals, que ocultaven les millores en drets civils, i, feien de les protestes una major indignació i violència.

En aquest últim punt, hom es pot qüestionar si Luther King estava oposat als discursos dels altres moviments afroamericans del país. És evident que l'element fundacional de les reivindicacions dels diferents líders afroamericans era el mateix: el moviment dels drets civils. Però, els seus idearis i mètodes eren molt diferents. El missatge de Luther King apostava per la no-violència i per la integració en la societat, mentre que Malcolm X i els líders dels *Black Panther* (Stokely Carmichael o Angela Y. Davis) apostaven per una ruptura amb la societat i advocaven per l'ús de la violència si era necessari. Això suposava la impossibilitat de la unió dels diferents moviments afroamericans.

En un altre aspecte, l'ideari polític de King es vinculava amb diferents ítems que ampliaven i aprofundien el seu discurs. En primer lloc, la visió política i social de King sobre la societat estava totalment condicionada per la religió, i, per tant, les seves aportacions polítiques i socials connectaven directament amb els principis cristians. Cal no oblidar que King era un clergue de l'Església baptista, i, en conseqüència, la religió va esdevenir la base espiritual i organitzativa del seu moviment, i en conseqüència, del seu ideari. És evident com, les bases del seu ideari i del seu mètode de l'Acció Directa No-Violenta (ADNV) estaven intrínsecament vertebrades i legitimades pels principis del dogma cristià. Un d'aquests

principis era la fe en Déu, que feia confiar el moviment en els bons i els mals moments. Aquesta fe es veia reforçada pels valors del sofriment i el sacrifici, que feien dels feligresos uns autèntics seguidors de Déu i legítimes les seves accions de manifestació. Per últim, la reconciliació de la societat també es vinculava amb un valor cristià, com el perdó, que permetia als afroamericans entendre els seus adversaris i acceptar la violència sense retornar-la. No obstant això, per a ell, la religió cristiana anava més enllà, ja que era una forma de vida per a la nova societat que estava transformant (*Christianity in action*). Aquesta visió de la necessitat de fer de la religió un suport social ja era teoritzada un segle abans per un dels primers activistes pels drets civils, l'esclau fugitiu Frederick Douglass (1818-1895). Aquest argumentava que la religió cristiana estesa als estats del sud era diferent de la universal perquè estava perpetrada per legitimar les accions infrahumanes dels propietaris blancs de les plantacions esclavistes del sud⁸⁰.

Evidentment, els termes en què concebia la religió el reverend eren totalment oposats a la utilització històrica que se li ha donat als EUA per vertebrar una determinada jerarquització de la societat que servia per aplicar una dinàmica d'exclusos i inclosos a través de termes ètnics i religiosos.

En aquest sentit, el reverend feia un esforç per intentar acabar amb la segregació del país també respecte a les Esglésies, intentant deixar enrere la històrica separació per a afroamericans i blancs, i així una església única per a tots. Per aquest motiu sempre va apel·lar a l'actuació de l'Església blanca en favor dels seus feligresos afroamericans per donar suport al moviment dels drets civils. No obstant això, es pot dir que la qüestió religiosa per a Luther King fou inclusiva? En els seus escrits no es reflecteix la seva idea sobre la diversitat religiosa als EUA i com havia de ser la coexistència, sobretot tenint en compte que Malcolm X vinculava el seu ideari amb l'islamisme. Per la mort prematura dels dos actors, mai es podrà commutar si l'actitud de Luther King respondria a una dinàmica inclusiva o exclusiva en aquest sentit.

Un altre ítem al qual es vinculava el seu ideari era la utilització del passat com a recurs polític. Es pot dir que tenia un discurs historicista? En general, sí, ja que utilitzava les accions i els esdeveniments del passat (tant sigui de col·lectius com d'individus) per legitimar les accions del present i del futur. El recurs del passat, però, tenia un vessant històric molt arrelat a la comunitat afroamericana, com era l'esclavitud. Aquesta realitat legal i condició social va ser el nucli de la seva identitat estatunidenca alternativa, en la que s'incloïa els afroamericans,

⁸⁰ Douglass, Frederick. *Vida d'un esclau americà explicada per ell mateix*, Girona: Edicions de la Ela Geminada, 2020. Pàg. 135-142.

no com a nació, sinó com a raça oprimida. L'èxit del doctor King fou vincular aquest discurs historicista tot destacant les connexions amb la situació dels afroamericans en el seu present. Segons King, des de l'abolició de l'esclavitud un segle abans, l'estat havia instal·lat els mecanismes necessaris per continuar establint una diferenciació en els nivells de vida entre afroamericans i blancs. Això es fomentava en la discriminació i la segregació racial en tots els nivells de la vida quotidiana (les *Jim Crow Laws*, la manca d'oportunitats, els percentatges d'empresonament per races, la desigualtat econòmica,...). Així doncs, l'esclavitud, en el seu present, no només suposava un record d'humiliació per a la comunitat afroamericana, sinó també una situació quotidiana en les seves vides. A més, el recurs del passat també era utilitzat per legitimar l'acció del futur. En aquest sentit, el moviment dels drets civils volia que els conceptes de llibertat i igualtat, els dos termes que els *founders* van marcar com a fonamentals de la nova nació americana, esdevinguessin d'una vegada per totes com a realitat per aquella societat.

Retornant al discurs historicista, l'ideari de King feia una selecció molt minuciosa dels esdeveniments i personatges històrics claus per explicar l'opressió soferta per la comunitat afroamericana. L'origen de les contradiccions es trobava a la Declaració d'Independència del 4 de juliol de 1776, on es reivindicava que tots els homes havien sigut creats per igual i que tothom tenia els drets inalienables: a la vida, a la llibertat i a la cerca de la felicitat. Mentre els pares fundadors escrivien això hi havia mig milió d'esclaus a les tretze colònies que no eren propietaris ni de si mateixos. De fet, les reivindicacions de la Declaració es van frenar amb la Constitució de 1787. Per a Luther King, el gran exemple de l'actuació del poder estatal va ser Lincoln, que va fer la guerra civil per abolir l'esclavitud i ho va aconseguir amb la *Emancipation Proclamation* de l'1 de gener de 1863. Tot i això, com ja s'ha comentat, des del període de la Reconstrucció, l'estat i el govern federal van cometre el greuge de limitar l'ascens social de les noves generacions afrodescendents per distanciar-los de la posició social de la població blanca i van mantenir i promocionar una evident segregació racial. És així com el moviment liderat per Luther King era legitimat per la història.

Per finalitzar, hom es pot preguntar si l'ideari de King era utòpic. El que si que és cert és que el seu ideari polític va tenir una baixa aplicació pràctica. En la seva campanya inicial, duta a terme a la capital d'Alabama, Montgomery, el principal èxit va ser la integració racial dels afroamericans als autobusos. El seu moviment a Selma, va posar pressió per la finalització d'una de les grans contradiccions des de la redacció de les esmenes 13, 14 i 15 que posaven fi a la Guerra Civil i donaven pas a la Reconstrucció. Tot i això, la transformació social i la reconciliació entre races no és un terme resolt en la societat estatunidenca. Avui en dia, es pot

veure com les taxes d'empresonament i de detencions o de la brutalitat policial per races continuen sent molt desproporcionals. Però, el que si que va impregnar Luther King a la societat va ser una presa de consciència per part de la comunitat afroamericana a no acceptar el seu paper passiu i marginat, i, per tant, havia de lluitar, pacíficament, però activament, per defensar els seus drets.

BIBLIOGRAFIA

Adams, Willi Paul. *Los Estados Unidos de América*. Madrid: Siglo XXI de España, 1992.

Ansbro, John J. *Martin Luther King, Jr.: el desarrollo de una mente*. México D.F: Publigráficos, 1985.

Arranz Lago, David Felipe. “Las estrategias retóricas del discurso político: "Yo tengo un sueño", de Martin Luther King”. *Crítica*, 986: (2013) 80-83.

A. Kirk, John. *Martin Luther King, Jr.* Taylor & Francis Group, 2004.

Coleman, Finnie D. “El cambio en las ideologías: una (re) valorización contemporánea de Martin Luther King Jr. y Malcolm X”. *El color de la tierra: las minorías en México y Estados Unidos*, (2019).

Douglass, Frederick. *Vida d'un esclau americà explicada per ell mateix*, Girona: Edicions de la Ela Geminada, 2020.

Fontana, Josep. *Por el bien del imperio*. Barcelona: Eds. del Pasado y Presente, 2011.

Foner, Eric. *La Historia de la libertad en Estados Unidos*, Barcelona: Península, 2010.

F. Jackson, Thomas. *From Civil Rights to Human Rights: Martin Luther King, Jr. , and the Struggle for Economic Justice*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009.

Gaddis, John Lewis. *La Guerra Fría*, trad. Catalina Martínez Muñoz. Barcelona: RBA, 2008.

Gatto, Ezequiel. “Tenemos que inventar, tenemos que hacer descubrimientos”.: El futuro en el pensamiento de Martin Luther King Jr”. *Temas y Debates*, “2020): 40. 61-86.

Grant, Susan-Mary. *A Concise History of the United States of America*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

Jones, Maldwyn A. *The Limits of Liberty: American History 1607-1992*. New York: Oxford University Press, 1983.

J. Sundquist, Eric & Crispin, Mark. *Miller King's Dream: The Legacy of Martin Luther King's I Have a Dream Speech*. New Haven: Yale University Press, 2009

Kramer, Martin. "In the Words of Martin Luther King," in Martin Kramer, *The War on Error: Israel, Islam, and the Middle East*. 253-67. New Brunswick, NJ: Transaction, 2016.

King Jr., Martin Luther. *Los Viajeros de la libertad*. Barcelona: Fontanella, 1963.

Lischer, Richard. *The preacher King: Martin Luther King, Jr. and the word that moved America*. New York: Oxford University Press, 2020.

López Serrano, Alfredo. "La imagen violenta como argumento contra la violencia. El papel de las imágenes violentas en la lucha por los derechos civiles de los afroamericanos". *Universidad Carlos III*. (2008) 123-144.

Mary Lou Finley, Bernard, Jr. LaFayette, James R., Jr. Ralph, Pam Smith, & Clayborne Carson. *The Chicago Freedom Movement: Martin Luther King Jr. and Civil Rights Activism in the North*. Kentucky: University Press of Kentucky, 2016.

Neale, Jonathan. *La Otra historia de la guerra del Vietnam*. Barcelona: El Viejo Topo, 2003.

Pepper, William. *La Ejecución de Martin Luther King: un acto de estado*. Madrid: Foca, 2003.

Powaski, Ronald E. *La guerra fría: Estados Unidos y la Unión Soviética, 1917-1991*. Barcelona: Crítica, 2015.

Rentero, Vera. "Denuncia antibélica en los discursos de los referentes del Movimiento por los Derechos Civiles". *Segundo Congreso Internacional de Ciencias Humanas "Actualidad de lo clásico y saberes en disputa de cara a la sociedad digital"*. (2022) Escuela de Humanidades, Universidad Nacional de San Martín.

Stacy, Ria. "Religió y Paz en Martin Luther King Jr.". Tesis de Licenciatura, Universitat de València, 2016.

Sunnemark, Fredrik. *Ring out Freedom! The Voice of Martin Luther King, Jr. and the Making of the Civil Rights Movement*. Bloomington: Indiana University Press, 2004.

Veiga, Francisco. *La Guerra Fría*. Barcelona: UOC. 2017.

Veiga, Francisco; Da Cal, Enrique U.; Duarte, Ángel. *La paz simulada. Una historia de la Guerra Fría*. Madrid: Alianza Universidad, 1997.

Zinn, Howard. *La Otra historia de los Estados Unidos: desde 1492 hasta hoy*. Hondarribia: Argitaletxe HIRU, 1997.

FONTS PRIMÀRIES

King Jr., Martin Luther. *Beyond Vietnam: A Time to Break Silence*. 1967. CIVIL RIGHTS MOVEMENT ARCHIVE. 8 pàg.

King Jr., Martin Luther. *El día clave: 5 de diciembre*. 1958. Dins de l'obra *Un sueño de igualdad*. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2010. Pàg. 23-41.

King Jr., Martin Luther. *I've been to the Mountaintop*. 1968. UNIVERSITY OF BALTIMORE. 9 pàg.

King Jr., Martin Luther. *I Have a Dream*. 1963. Dins de l'obra *Un sueño de igualdad*. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2010. Pàg. 157-163.

King Jr., Martin Luther. *Letter from Birmingham Jail*. 1963. NAUSET INTERFAITH ASSOCIATION TEAM. 20 pàg.

King Jr., Martin Luther. *Nobel Peace Prize Acceptance Speech*. 1964. Dins de l'obra *Un sueño de igualdad*. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2010. Pàg. 165-169.

King Jr., Martin Luther. *Ser un buen prójimo*. 1963. Dins de l'obra *Un sueño de igualdad*. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2010. Pàg. 53-63.

CONTINGUT AUDIOVISUAL

IBW21st. (2018, 3 de abril). *Martin Luther King's Last Speech: I've Been to the Mountaintop* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=zgVrlx68v-0>

Necek, Barbara. *L'autre rêve de Martin Luther King*. Brother Films (2023).

RARE FACTS. (2017, 7 de novembre). *I Have a Dream speech by Martin Luther King Jr HD (subtitled)* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=vP4iY1TtS3s>

